

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı : 869
Tarih : 28-01-2016

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İstiklal Mahkemelerinin zabıtlarının, tutanaklarının, karar ve ifadelerinin hiçbir kısıtlama olmaksızın tüm araştırmacılara açılması hakkında kanun teklifim gerekçesiyle birlikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Altan TAN
Diyarbakır Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon	Anayasa			
Esas Komisyon	Adalet			
Tarih:	17 Subat 2016		E.No: 2/736	
Ysm.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gn.Sek.Yrd.	Gn.Sek.
TBMM BAŞKANI				

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
28 Ocak 2016
Nuntara:

TBMM GENEL EVRAK
28 Ocak 2015
No: 23194

GENEL GEREKÇE

TBMM'nin Ankara'da toplandığı günlerde iç isyanların, millî ordunun kurulmasına karşı çıkanların ve askerden kaçma olaylarının önünü alabilmek için 29 Nisan 1920'de Hiyanet-i Vataniye Kânunu çıkarılmıştır. Bu yasaya göre adı geçen suçlardan yakalananlar mahkemeye sevk edilecek, yargılanmalar on beş gün içinde sonuçlandırıldıktan sonra TBMM'nin onayı ile cezalar infaz edilecekti. Ancak yasanın uygulanmasındaki aksaklıklar ve mahkemelerin yetersiz kalması üzerine Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nda belirtilen suçlarla ilgili davalara bakmak üzere TBMM'nin 18 Eylül 1920 tarih ve 42 sayılı kararı ile İstiklal Mahkemelerinin kurulması kararlaştırılmıştır.

İlk dönem İstiklal Mahkemeleri Ankara'daki hariç 1921 yılında kapatılmıştır. Daha sonralarında ise 4 Mart 1925 tarihli Takrir-i Sükûn (Huzur ve Güveni Sağlama) Kanunu'nu ile kurulan 'İkinci Dönem İstiklal Mahkemeleri' ise muhalefetin büyük direnişi ile karşılaşmıştır. Sonradan kurulan bu mahkemeler birer devrim mahkemesi niteliğindedir. Uğur Mumcu'ya göre bu kurumlar mahkeme değil, savaş ve ihtilal gibi özel durumlarda isyancı, bozguncu ve karşı devrimcilerin yargılandığı anti-demokratik "infaz kurulları"dır. Ankara'daki İstiklal Mahkemesi ise 1927 yılında kapatılmıştır.

İstiklal mahkemelerinin kararları kesin olup, temyiz yahut itiraz yolu kapalıydı. Mahkemeler kararlarından sorumlu değildi. Mahkeme üyeleri hükümlerini vicdani kanaatlerine göre vereceklerdi. Eylül-Ekim 1920'de Ankara, Diyarbakır, Eskişehir, Isparta, Kastamonu, Konya, Pozantı ve Sivas'ta sekiz ayrı İstiklâl Mahkemesi kurulmuştur. Bu mahkemelerin üyeliklerine Kılıç Ali Bey, Topçu İhsan (Eryavuz), Rasih Hoca (Kaplan), Muhittin Baba (Pars), Hamdi Namık (Gör), Hüsrev Sami (Kızıldoğan), Şeyh Servet Efendi, Tevfik Rüştü (Aras), Mustafa Necati, Abdulkadir Kemali (Öğütçü) ve Refik Şevket gibi milletvekilleri seçilmişlerdir. Özellikle Kel Ali, Kılıç Ali ve Necip Ali idam kararı vermekte meşhurdurlar. Üç Aliler olarak da tanınmaktadırlar.

İstiklâl Mahkemeleri 7 Mart 1927'de görevlerine son verilerek kaldırılmıştır. İstiklâl Mahkemeleriyle ilgili yasa hükümleri ise çok partili hayata geçiş döneminde 4 Mayıs 1949'da Demokrat Parti milletvekillerinin teklifiyle yürürlükten kaldırılmıştır. İstiklâl Mahkemelerinin ilk üç yıllık süresi içinde (1920-1923) yargıladıkları insan sayısı 60.000'i bulmuştur. Bunlardan 3000'i idam, 2000'i kalebentlik ve kürek cezalarına çarptırılmış, 10.000 kadarı beraat etmiş, diğerleri de para ve hapis cezalarına çarptırılmışlardır. İstiklâl Mahkemeleri

çalışmalarının bu ilk devresine ait dosyaların akıbeti meçhuldür. Bu devrede kurulan yirmi üç İstiklâl Mahkemesi'nden hangilerinin dosyaları mevcut, hangilerinin ki kayıp bilinmemektedir. Ancak İstiklâl Mahkemeleri hakkında o devirde görev yapmış olanların yayınladıkları hatıratlardan bilgi sahibi olunabilmektedir. Bunlardan İbrahim Arvas'ın hatıratına göre: "Elazığ'da çeşitli suçlarla mahkemeye sevk edilenler idam cezasına çarptırılıyor ve sonra da 500 altın getirmesi karşılığında serbest bırakılıyordu. Bu suretle Şark İstiklâl Mahkemesi Reisliğinden Ankara'ya dönen Ali Saib Beyin yanında 60.000 altını olmuştı." Netice itibariyle bu mahkemeler gerek kuruluş, gerekse çalışma düzenleri itibariyle Anayasaya açıkça aykırıydılar. Mecliste birçok hukukçu bulunduğu halde mahkeme üyeliğine özellikle hukukçu olmayan kimselerin seçilmiş olması izahı mümkün olmayan bir durumdur.

Cumhuriyetin ilanından sonra teşkil olunan İstiklâl Mahkemelerinin çalışmalarına ait dosyalar meclis arşivinde bulunmaktadır. Bu arşivlerin tarihçilerin araştırmalarına açılması ile İstiklâl Mahkemelerinin çalışmaları ve kararları hakkında daha sıhhatli bilgiler edinilebilecektir. Meclis, İstiklâl Mahkemeleri'nin zabıtlarını 2012 yılında kıırarak incelemeye başlamıştır. 1980 sonrası çıkarılan yönetmelikle mühürlenmiş zabıtların açıklanma yetkisi Meclis Başkanlığı'na bırakılmıştır. 24. Dönem Meclis Başkanı Cemil Çiçek'in girişimiyle dokuz kişiden oluşan ve görev yemini yapan ekip 'İzmir suikastı', 'Menemen olayı', 'Şeyh Said İsyanı' gibi dava tutanaklarının bulunduğu 915 bin belgelik arşivi taramaya başlamışlardır. Bu çalışmalar doğrultusunda İstiklâl Mahkemeleri, El Cezire İstiklâl Mahkemesi ve İstanbul İstiklâl Mahkemesi ismiyle 3 ciltlik bir çalışma yayınlandı. Isparta ve Eskişehir İstiklâl Mahkemeleri kayıtlarının basım aşamasında olduğu söylenmektedir. İçerisinde Ankara İstiklâl Mahkemeleri ve Şark İstiklâl Mahkemeleri de olan diğer mahkemelerin tutanakları da hala yayınlanmamıştır. Şark İstiklâl Mahkemesi yaklaşık iki yıl süren görevi sırasında birçok önemli davaya baktı. Bunların başında mahkemelerin kurulmasına gerekçe gösterilen Şeyh Said ve arkadaşlarının davası gelmektedir. Kamuoyunun merakla beklediği ve Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarındaki olayların aydınlatılması hususunda çok önemli olan bu 2 mahkemenin tutanaklarının biran önce bitirilerek açıklanması gerekmektedir.

Ankara İstiklâl Mahkemesi başlangıçta askerlikten firar edenleri yargılamakla birlikte, daha sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile alakalı yargılamalar da yaptı. Mahkemede ayrıca birçok gazeteci rejime muhalefet ettiği gerekçesiyle tutuklanarak yargılandı. Ankara İstiklâl Mahkemesinin bakmış olduğu önemli davalardan biri de milli mücadelenin önde gelen isimlerinin yargılandığı İzmir Suikastı Davası. Bu davada Mustafa Kemal'e suikast

girişiminde bulundukları gerekçesiyle zanlılar ve tertiple alakası olduğu iddia edilen, içlerinde birçok paşanın da bulunduğu kişilerle ilgili yargılamalar yapıldı.

Şapka kanununun çıkarılmasıyla memleket genelinde hükümete karşı oluşan tepki ve protestolar üzerine, Ankara İstiklal Mahkemesi; bu hareketleri Cumhuriyet'e karşı yapılan ayaklanma teşebbüsleri şeklinde algılayarak Sivas, Tokat, Erzurum, Rize, Giresun ve Ankara'da gezici olarak görev yaptı ve ayaklanma saydığı bu olaylara müdahil oldu.

Rejime muhalif olanlardan iktidara destek vermeyen gazetecilere, şapka inkılabına muhalefet edenlerden İzmir Suikastıyla itham edilenlere, Şeyh Said'den İskilipli Atıf Hoca'ya ve ittihatçılara kadar farklı davalara bakan bu iki mahkeme, kararları ve gördüğü davaları itibarıyla İstiklal Mahkemeleri içinde en merak edilenlerdendir. Farklı tarihlerde altışar aylık uzatmalarla yaklaşık iki yıl görev yapan bu iki mahkeme, 7 Mart 1927 tarihinde Meclis'in aldığı karar ile kapatıldı. Son olarak 4 Mayıs 1949 tarihinde çıkarılan 5384 numaralı "İstiklal Mahakimi Kanunu ile Tadillerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun" ile İstiklal Mahkemeleri tamamen lağvedildi.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Yakın tarihimizin en önemli hukuk dışı organlarından biri olan İstiklal Mahkemeleri'nin arşivi henüz tamamıyla açılmamıştır ve bu mahkemelerle ilgili bilgiler, dönemin gazete haberleri ve bu mahkemelere değinen hatıratlardan oluştuğundan, bilgilerimiz ikinci el ve sınırlıdır, bu nedenle yakın tarihimizin önemli bir bölümünü karanlıkta bırakılmaktadır. İstiklal Mahkemeleri faaliyette bulunduğu yedi yıl gibi kısa bir süre içerisinde binlerce insanı yargılayıp idam etmiştir. Bu mahkemeler cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında birer infaz kurumu olarak görev yapmışlardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstiklal Mahkemeleri'nin zabıtlarını 2012 yılında kıırarak incelemeye başlamıştı. 1980 sonrası çıkarılan yönetmelikle mühürlenene zabıtların açıklanma yetkisi Meclis Başkanlığı'na bırakılmıştır. Bu zabıtların cumhuriyetin kuruluş yıllarını aydınlatması amacıyla biran önce açıklanması gerekmektedir. Bu konuda araştırma yapan tüm kişi ve kurumlar bu zabıtlara rahatlıkla ulaşması sağlanmalıdır.

Madde 2- Yürürlük maddesidir.

Madde 3- Yürütme maddesidir.

**İSTİKLAL MAHKEMESİ KARARLARININ TÜM ARAşTIRMACILARA
SERBESTİSİ HAKKINDA KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- İstiklal Mahkemesinin ilk kuruluş tarihi olan 18 Eylül 1920'den kapatıldığı tarih olan 7 Mart 1927'ye kadar olan tüm mahkeme tutanakları ile karar ve ifadelerinin tamamı, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın tüm vatandaşların inceleme ve araştırmalarına açık tutulacaktır.

MADDE 2- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3- Bu kanun hükümleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütölür.